

אוניברסיטת בר-אילן

פניית נשים חרדיות לקבלת טיפולי פיזיותרפיה לשיקום רצפת האגן - מניעים הלכתיים ורפואיים

לאה טנא

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך בבית-

הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

רפואת רצפת האגן עוסקת בטיפול בלקויות של הרקמות, השרירים והרצועות המרכיבים את רצפת האגן. כתוצאה מלקויות אלו מופיעה לעיתים פגיעה ביכולת לשלוט במתן שתן וביציאות, בתחום התפקוד המיני וכן צניחה של איברים ופגיעה בתפקודם. כל פגיעה כזו הינה בעלת משמעות אוניברסלית, לעיתים משמעותית מאוד, באיכות חייה של האישה. נשים דתיות, ובמיוחד חרדיות, סובלות סבל כפול: גם פגיעה בתפקודן היומיומי – כפי שנפגעת כל אישה הסובלת מכך, וגם פגיעה ביכולתן לקיים את המצוות באופן הראוי.

תחום הפיזיותרפיה של רצפת האגן הינו תחום חדש יחסית בנושא של בריאות האישה. יעילות הטיפולים ואופיים נחקרים רבות. בארץ יש עניין מיוחד בתחום זה, דווקא משום הממשק הישיר שלו בין רפואה להלכה, נשים דתיות מוצאות בו חשיבות רבה.

עניינה של עבודה זו הוא לבחון עד כמה נשים דתיות ובפרט חרדיות, מגיעות לטיפול עקב ההשלכות ההלכתיות של הבעיה הנובעת מן הלקות ברצפת האגן, לעומת הגעתן עקב השלכות הבעיה על תפקודיהן האחרים. העבודה בוחנת את משקלם של הגורמים הללו בהנעת נשים חרדיות לקבלת טיפול פיזיותרפי לשיקום רצפת האגן.

רקע תיאורטי – מדעי :

הסקירה התאורטית-מדעית עוסקת בשלושה תחומים עיקריים המגיעים ומקבלים מענה במסגרת הפיזיותרפיה לשיקום רצפת האגן. תחומים אלו הינם :

א. אי שליטה על סוגרים – כאשר ישנה חלוקה בין אי שליטה במתן שתן לבין אי שליטה במתן צואה. אי שליטה במתן שתן מתבטאת באופנים שונים, בין אם דליפת שתן כפועל יוצא של הפעלת מאמץ גופני ובין אם כביטוי של הליכה תכופה לשירותים או חוסר יכולת להתאפק, דבר הפוגע מאוד באיכות חייה של האישה וביכולתה לנהל חיים תקינים.

אי שליטה במתן צואה גם היא נגזרת מפעילות לקויה של הסוגרים אשר ברצפת האגן, אך ההשלכות החברתיות שלה נרחבות הרבה יותר.

ב. צניחת איברים – באגן מצויים: שלפוחית השתן, הרחם והרקטום (חלחולת). סיבות שונות וביניהן נטייה גנטית, הרמת משאות כבדים, מנופאוזה, הריון ולידה ועוד, גורמות לכך שאחד או יותר מאברי האגן יצנח באופן שלם או חלקי. צניחות אלה מפריעות מאוד בעיקר בעמידה והליכה והן גם יכולות להוביל להפרעות תפקודיות כגון קושי בעמידה ממושכת, חוסר יכולת להרים ילד או

לסחוב שלי קניות. בנוסף קיים פחד לבצע פעולות המערבות עליה בלחץ תוך בטני, כאבים שונים, לעיתים אף דימומים וקשיים בכניסה להריון.

ג. כאבים ו/או קשיים בקיום יחסים – ליקוי זה יכול להופיע אצל נשואים טריים החווים קושי במגע מיני ראשוני כתוצאה מכיווץ יתר של סוגרי רצפת האגן או עקב וסטיבולודיניה – רגישות יתר במבוא העריה. הוא יכול גם להופיע אצל זוגות כאשר מתפתח אצל האשה כאב ברצפת האגן בעת מגע מיני. כאבים אלה חזקים ובעלי אופי טורדני, מונעים אפשרות למגע מיני ומלווים את האישה במשך היום גם לא בסיטואציה של יחסי אישות.

רקע תאורטי - הלכתי :

כאן נתייחס לשלושת הנושאים אותם סקרנו ברקע התאורטי-מדעי, אך נבין מהי המשמעות ההלכתית של כל אחד מהם, בפן האישי של חי האישה או בפן הזוגי.

א. אי שליטה על סוגרים – אצל האישה הדתית, ישנו חיוב על ברכות ועל תפילה, אלו דברים שבקדושה אשר אינם יכולים להתבצע כאשר האדם אינו נקי. מצב שבו דולף שתן או ישנה אי שליטה על צואה, עלול להוביל למצב בו האישה אינה יכולה כלל להתפלל, או חמור מכך, שאם התפללה כאשר לא הייתה נקיה, תפילתה נחשבת כתפילת תועבה וכאילו לא התפללה כלל. אשה המקפידה על קיום מצוות, תמצא את אי השליטה על הסוגרים כמקשה מאוד על קיום אורח חיים דתי מתוקן.

ב. צניחת איברים – צניחת איברים יכולה לתת סימפטומים קלים כמו חוסר נוחות או כאב במקומות שונים אך גם יכולה להתפתח לכדי מצב שאינו מאפשר קיום יחסים או כניסה להריון וכן דימומים שאינם מאפשרים היטהרות לטבילה. מצב זה גם אינו נעים לאשה מבחינה אישית וזוגית. קושי נוסף שיכול להיגרם בעקבות הצניחה הוא שלעיתים קיומה של הצניחה אינו אסתטי ויכול לגרום לבעל לדחייה מאשתו. כל אלו אומנם משותפים לכל אישה באשר היא אך מכיוון שישנה התייחסות הלכתית ספציפית למצבים אלו, הם מועצמים ומודגשים ביתר שאת.

ג. כאבים וקשיים בקיום יחסים – מצב זה גורם לזוגות רבים להימנע מקיום יחסים וכתוצאה מכך גם לא לקיים פן בסיסי מאוד בחיי הזוג וגם לא לקיים את מצוות 'פרו ורבו' של הבאת ילדים לעולם.

השערת המחקר :

בקרב נשים מהמגזר החרדי יש חשיבות רבה לשיקול ההלכתי הנובע מהבעיה הרפואית, ולא רק לצורך בטיפול בבעיה הרפואית גופא. האשה החרדית המגיעה לטיפול פיזיותרפיה לרצפת האגן, אינה מגיעה רק בעבור הטיפול עצמו אלא גם על מנת לעזור לה לקיים את הלכות הדת.

שיטת המחקר :

המחקר הוא מחקר כמותי, המתבסס על שאלונים. השאלונים חולקו ל-65 נשים מהמגזר החרדי, בקליניקות לשיקום רצפת האגן שבערים בני-ברק ואלעד. השאלונים חולקו למטופלות לאחר סיום הטיפול ומולאו על ידן באופן אנונימי. בשאלונים התבקשו הנשים לדרג את מידת הסכמתן או אי-הסכמתן עם היגדים שונים בנושאי רצפת האגן, דת, והקשר ביניהם.

תוצאות :

מניתוח השאלונים עלה כי הפן ההלכתי הוא מרכיב חשוב מאוד במרקם חייה של האשה החרדית. ניתן לראות זאת מתשובותיהן של הנשים להיגדים בשאלון כגון "הדת תופסת מקום נכבד בחיים שלי" בסולם מ-1-5 הממוצע היה 4.94 ($M=4.94$ ו- $SD=0.35$). את אותו ממוצע קיבל גם המשפט "אני מרגישה מחוייבת לקיום מצוות" ($SD=2.42$)

השערת המחקר הוכחה כנכונה ואחוז הנשים שענו כי הסיבות שהניעו אותן להגיע לטיפול הן רפואיות והלכתיות יחדיו, גבוה באופן ניכר מאחוז הנשים שענה כי רק סיבה רפואית או רק סיבה הלכתית הייתה המניע בהגעה לטיפול. מבין 65 הנשים שענו על השאלון, 2 נשים בלבד (3.08%) סימנו בכל העמודות כי רק הבעיה ההלכתית היא הגורם המניע, 15 נשים (23.08%) ציינו רק את המצב הרפואי כגורם המניע ואילו 48 נשים (73%)¹ ($p \text{ value} = 0.69$) ציינו כי גם למרכיב הרפואי וגם למרכיב ההלכתי יש חלק נכבד בסיבות להגעה לטיפול.

דיון :

מצאנו כי בקבוצת הנשים שהגיעו עקב אי שליטה במתן שתן, הפגיעה ביכולת לקיים את מצוות הדת הינה קשה ומשמעותית. עם זאת, לא היה הבדל משמעותי בין אחוז הנשים שסימנו כי המניע הוא רפואי והלכתי יחדיו, לבין אחוז הנשים שסימנו כי המניע הוא רק הלכתי. בנושא הצניחה אחוזי המניע הרפואי-הלכתי היו גבוהים יותר אך היו נשים שענו כי לו הצניחה הייתה גורמת לתופעות שהיו מקשות או מעכבות טבילה, היו בוודאי פונות לטיפול. בקבוצה שהגיעה עקב קשיים בקיום יחסים, המניע ההלכתי-רפואי היה החזק והמובהק ביותר ונשים ציינו את התלות החזקה בין היכולת לקיים מצוות לבין התיפקוד הגופני במיוחד בתחום זה שמשפיע הן על חיי האישה על תחושותיה וכאביה והם על חיי הזוג ותיפקודם כבני זוג על כל המשמעויות הנגזרות

¹ על מנת לבדוק מובהקות, אחוז הנשים שענה כי הגורם המניע הוא הלכתי ורפואי יחדיו השווה ל-70%. על פי התוצאות התקבל שה-p value הוא 0.69 מה שמאשר כי אכן אחוז הנשים שענה כי המניע הוא הלכתי ורפואי יחדיו אינו שונה מ-70%, ולכן גבוה ממספר הנשים שסימנו כל אחת מהסיבות האחרות בנפרד.

מכך, במילים אחרות - כאשר נוסף לפן התפקודי גם קושי הלכתי, הוא נחוה כקשה יותר, כפוגע יותר באיכות החיים וזה גורם המניע ביתר שאת נשים דתיות להיות אקטיביות ולהגיע לטיפול.